

Trygub O. V.
Taras Shevchenko National University of Kyiv

PECULIARITIES OF SELLING THE BANK DEBTORS' PROPERTY IN UKRAINE

Summary

This paper surveys the peculiarities of selling property used as collateral in the Ukrainian banking practice. Organizational issues of selling pledge through online auctions are reviewed. The paper proposes a number of ways to improve the efficiency of selling borrowers' property in Ukraine.

Keywords: non-performing loans, losses, collateral (pledge), foreclosure on collateral, electronic trading platform (ETP).

УДК 336.221

Чаплигін О. В.
Національний університет державної податкової служби України

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ ПРОЕКТИ

Досліджено теоретичні питання застосування податкових пільг при інвестуванні в енергоефективні проекти. Визначено місце податкових інструментів в системі стимулювання енергоефективних інвестицій. Показано переваги податкового стимулювання в порівнянні з іншими видами стимулювання.

Ключові слова: енергоефективні проекти, податкові пільги, податкове стимулювання, інвестиції, інструменти стимулювання.

Постановка проблеми. Світовий досвід залучення енергоефективних інвестицій свідчить про необхідність стимулювання таких інвестицій з боку держави. Це зумовлено високим рівнем витрат на наукові розробки та впровадження нових технологій. Підвищення рівня енергоефективності також сприяє зменшенню споживання викопного палива, покращенню екологічної обстановки, знижує залежність країни від імпорту енергоносіїв та веде до створення нових робочих місць. Податки є потужним та гнучким інструментом, тому їх широко використовують, особливо в поєднанні з іншими видами стимулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням податкового стимулювання інвестицій присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, А.М. Соколовської, Л.Л. Тарангул, В.Л. Андрущенко, А.І. Даниленка, Ю.Б. Іванова, К.І. Швабія, Д.М. Серебрянського, Дж. Стігліца, П. Камерона, Н. Робінса, Х. Кансіно, А. Бредбрука. Проте питання податкового стимулювання енергоефективних інвестицій не висвітлені достатньою мірою.

Метою статті є висвітлення найбільш розповсюджених інструментів податкового стимулювання енергоефективних інвестицій.

Виклад основного матеріалу. У світовій практиці для реалізації та досягнення цілей політики енергоефективності активно використовують інструменти податкового стимулювання, завданням яких є прямо або опосередковано заохочувати споживачів енергетичних ресурсів до залучення інвестицій з метою підвищення енергоефективності. Такі інструменти умовно можна поділити

на інформаційні, економічні та адміністративні. У загальному вигляді інструменти державного стимулювання показані на рис. 1.

Адміністративні інструменти мають сильний вплив на свободу і можливості домогосподарств і бізнесу. Зазвичай інструменти цієї групи включають вимоги, заборони, ліцензування, сертифікації (наприклад, система «зелених сертифікатів») регулювання тарифів, ліміти на енергоносії або мінімальні коефіцієнти споживання тепла для будівель. Такий тип інструментів потребує значних зусиль від уряду по їх імплементації і контролю.

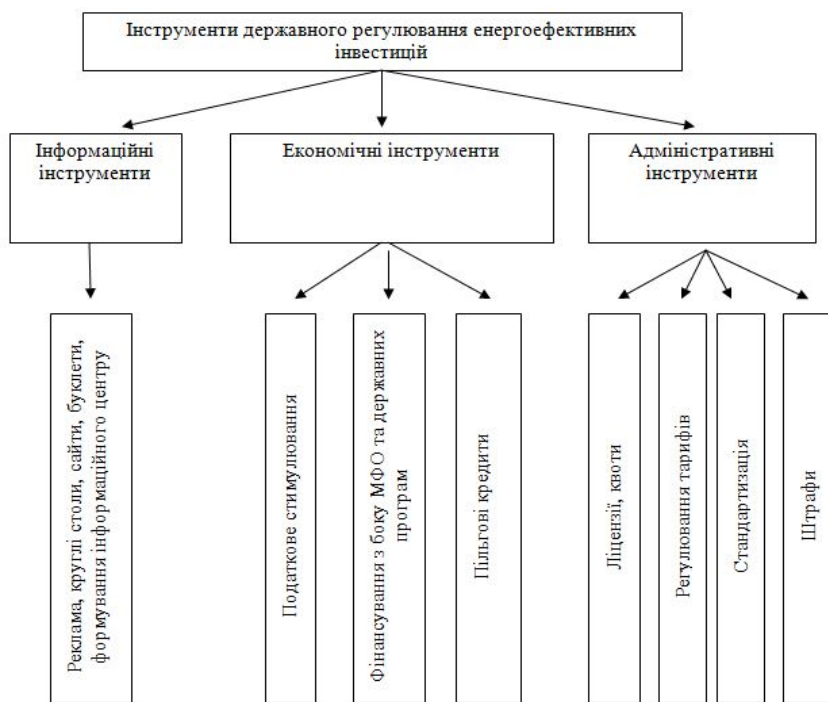

Рис. 1. Інструменти стимулювання енергоефективних інвестицій
Джерело: складено автором

Встановлення стандартів та нормативів як адміністративний інструмент може застосовуватися, наприклад, в будівництві. Основною причиною необхідності застосування державних стандартів в енергоефективності полягає у недостатній або обмеженій можливості повернути витрати на певні інвестиційні заходи при передачі об'єкту інвестицій в оренду. Так, інвестор (наприклад, власник будинку), як правило, несе витрати на заходи з підвищення енергоефективності, проте часто він не може перекласти їх на користувача (орендаря). Тобто виникає проблема відносин «принципал – агент» [1]. В якості прикладу слід згадати інвестиції у заходи з термомодернізації житлових будинків, від чого орендарі отримують користь проведеної модернізації у вигляді менших рахунків за опалення. Як результат, часто важливі інвестиції не здійснюються, а зростаючі витрати на опалення просто перекладаються на споживачів. Цю проблему можна вирішити шляхом встановлення державних будівельних норм та стандартів. Так, в Європейському Союзі норми енергоефективності будівель регламентуються Директивою ЄС 2010/31/WE [2].

Іншим прикладом адміністративного інструмента стимулювання може бути система «зелених сертифікатів» – сертифікатів, що підтверджують генерацію певного обсягу теплової або електричної енергії на основі відновлюваних джерел. Зазвичай такий сертифікат підтверджує генерацію 1 МВт/год. Такі сертифікати використовують в схемах підтримки відновлюваних джерел (наприклад, обов'язкові квоти споживання енергії з відновлюваних джерел, фінансова підтримка виробників такої енергії). Сертифікати можуть бути джерелом виручки для таких компаній або просто документом, що підтверджує пільгу чи компенсацію. Пільги надаються як постачальникам, так і споживачам (в залежності від числа наданих сертифікатів).

Інформаційні інструменти покликані збільшити поінформованість суспільства щодо проблем навколишнього середовища, енергозбереження та ефективного використання ресурсів. Як такі, вони вирішують проблему неповної інформації, яка не дозволяє приймати оптимальні рішення в контексті ефективного використання енергії. Здійснення заходів, спрямованих на формування в суспільстві позитивного ставлення до необхідності підвищення енергоефективності, розвитку та використання відновлюваних джерел енергії, вимагає значних коштів. В ринковій економіці відсутні механізми компенсації витрат суб'єктів господарювання на формування суспільної думки, тому в цій сфері важлива участь держави та міжнародних організацій. Основними методами інформаційної підтримки є розповсюдження інформації через теле- та радіокомпанії, друковані та електронні засоби масової інформації, проведення спеціалізованих виставок, семінарів, громадських консультацій, форумів, конференцій.

Додатково, інформаційні заходи та підвищення поінформованості можуть бути використані для збільшення довіри до діяльності уряду та підвищення поінформованості про довгострокові цілі і забезпечення визначеності з точки зору планування, що здійснюють інвестори.

Економічні інструменти – податки, субсидії, пільгові кредити, гранти та ін. – впливають на кількість товарів/послуг, що продаються і споживаються, в т. ч. на енергоресурси. Вплив цієї групи заходів відносно високий через пряме втручання в ціновий режим. Податки, мита та збори на використання ресурсів можуть генерувати доходи для уряду. Кожен інструмент збільшує ціну споживання ресурсів, що призводить до зниження

попиту. На противагу цьому використання енергоефективних товарів і технологій може, наприклад, бути субсидоване через премії і цінні субсидії з боку попиту. Інвестиції в енергоефективність можна також залучати за рахунок коштів державного або місцевого бюджету, кредитів комерційних банків, грантів МФО, перфоманс-контрактів.

Рішення, який інструмент буде обраний для стимулювання енергоефективних інвестицій, залежить від його здатності досягти мети, його ефективності, витрат на реалізацію для різних зацікавлених сторін, взаємозалежності з іншими заходами і політичної підтримки.

Перевагою податкового стимулювання в порівнянні з іншими інструментами державної підтримки є непрямий вплив: за допомогою податків відбувається не прямий примус платників податків виконувати певні дії, а створюється внутрішня зацікавленість. Наприклад, звільняючи від мита й ПДВ імпорт енергоефективного обладнання, держава не змушує його імпортувати певне, однак такий інструмент податкового стимулювання створює в платника податків додатковий мотив здійснювати імпорт саме того обладнання, на яке поширюється пільга. Якщо б для стимулювання енергоефективності використовувався такий інструмент, як штрафи за використання обладнання з низькою енергоефективністю, то така політика, можливо, й сприяла б впровадженню енергоефективних заходів, однак це б погано позначилося на настрої населення та політичному рейтингу уряду, що реалізує таку політику.

Перевага податкового стимулювання над бюджетним полягає в тому, що для бюджетного спочатку треба зібрати кошти, а потім вже перерозподілити, що викликає появу додаткових трансакційних витрат, до того ж невідомо, наскільки ефективно вони будуть використані. Як зазначає Т.А. Малініна [3, с. 15], пряме субсидування характеризується неповним покриттям і більшою вибірковістю, ніж стимулювання через податкову систему. Таким чином, податкові стимули виявляються кращими, коли важливіше максимізувати число осіб, яким призначена та чи інша міра.

Як відмічає Д. Серебрянський, податкові пільги особливо ефективні для транзитивних економік, які характеризуються недостатнім рівнем інфраструктури внутрішнього фінансового ринку, дефіцитом довгострокових фінансових ресурсів, великим тіньовим сектором, значним рівнем корупції тощо. За таких умов фінансова система в цілому працює неефективно, а у сфері регулятивного впливу держави на модернізацію та стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів пільги залишаються ледь не єдиним дієвим і досить ефективним інструментом впливу [4, с. 90].

Податки є важливою складовою механізму розподілу та перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту на загальнодержавному та місцевому рівнях. Даний перерозподіл згладжує дисбаланси ринкового саморегулювання, створює додаткові стимули для підвищення ділової та інвестиційної активності, збільшення доходів населення та зростання макроекономічних показників, що характеризують кількісний та якісний ступені економічного розвитку держави.

Однак слід враховувати, що максимального ефекту можна домогтися лише при комплексному застосуванні кількох методів державного стимулювання.

Істотним недоліком функціонування податкових пільг можна вважати ускладнення та збільшення вартості податкового адміністрування податкових пільг, а, відповідно, і податків для держави, з одного боку, а з іншого – ускладнення розуміння

податкового законодавства платниками податків, у яких, як і у держави, збільшується вартість податкового планування.

Простота адміністрування і виконання податкового законодавства є обов'язковими вимогами до податкової системи, при невідповідності якій виникають диспропорції, що перешкоджають її ефективному функціонуванню [3, с. 90]. Тому важливими проблемами пільгового оподаткування є простота податкового адміністрування та простота виконання податкового законодавства. Цього можна досягти шляхом введення не індивідуальних податкових пільг, а універсальних – для всіх платників податків, які виконують пріоритетні для держави господарські операції (наприклад, інвестиції в енергоефективні проекти). Індивідуальні податкові пільги призводять до того, що податковим органам необхідно наймати співробітників зі специфічними знаннями або перекваліфікувати їх (наприклад, у металургії, легкій промисловості, літакобудуванні, космічній галузі, сільському господарстві, будівництві, освіті, охороні здоров'я та ін.). Усе це призводить до зниження ефективності виконання податковими органами основної їх функції – мобілізації податкових платежів до бюджету країни.

Перевагою податкових пільг можна також вважати стимулювання бізнесу до більш ефективного подолання «провалів ринку», зовнішніх впливів і кризових явищ в економіці. Світові економічні кризи змушують уряди знаходити додаткові засоби стимулювання економічної активності бізнесу та домогосподарств. Нерідко пошук таких засобів зводиться до введення податкових пільг. Оскільки у кризових умовах динаміка розвитку економіки поступово падає, а, відповідно, і зменшуються надходження до бюджету країни, то уряд приймає рішення про надання податкових пільг не всім платникам податків, а тільки тим, які можуть за короткий час надати економічному розвитку позитивні імпульси, або тим платникам, які є найбільш вразливими до кризових явищ в економіці. У будь-якому випадку надання таких пільг порушує принцип нейтральності, але, ураховуючи формажорні обставини в економіці, податкові пільги є необхідним інструментом відновлення позитивної динаміки зростання економіки. Уряду потрібно правильно визначити кінцевих бенефіціарів податкових пільг у частині того, що вони повинні надавати позитивні імпульси на інших економічних суб'єктів.

Основним питанням при наданні податкових пільг є питання адекватності заходів пільгового оподаткування для досягнення відповідних соціальних і розподільних завдань. Податкові пільги часто виявляються недостатньо адресними, а також ускладнюють податкове адміністрування та виконання вимог податкового законодавства. Також, на думку окремих вчених [3, с. 11], податкові пільги не коригують «провали ринку», а, навпаки, посилюють такі провали через свою неефективність. Це можна пояснити тим, що при прийнятті рішення про надання податкових пільг не враховуються непрямі негативні соціально-економічні ефекти.

Надання податкових пільг стимулює бізнес до зайняття таким видом діяльності, яким би за відсутності таких пільг займатися було б економічно недоцільно. Іншими словами, прибуток від зайняття даним видом діяльності забезпечується не ринком, а державою через надання податкових пільг.

Податкові стимули не є прямим фінансуванням, а лише знижують податкові зобов'язання інвесторів, виробників та споживачів. Варто відзначити, що, оскільки інвестори, виробники та споживачі мають різний ступінь податкових зобов'язань,

можливо, що не всі зможуть повністю використувати ці податкові стимули. Якщо податкові зобов'язання є недостатніми для використання всіх податкових стимулів, ефективність стимулювання, як інструменту заохочення інвестицій в енергоефективні проекти, знижується. Це є причиною поєднання податкових стимулів з іншими видами стимулювання.

Податкові інструменти, що використовуються при стимулюванні енергоефективних інвестицій, доцільно класифікувати за ознакою їх спрямованості (рис. 2). Така класифікація дозволить забезпечити комплексність впливу податкових інструментів на процес реалізації енергоефективних інвестицій та досягти сполучення інтересів суб'єктів процесу інвестування на основі оптимізації розподілу доходів залежно від рівня ефективності використання енергоресурсів.

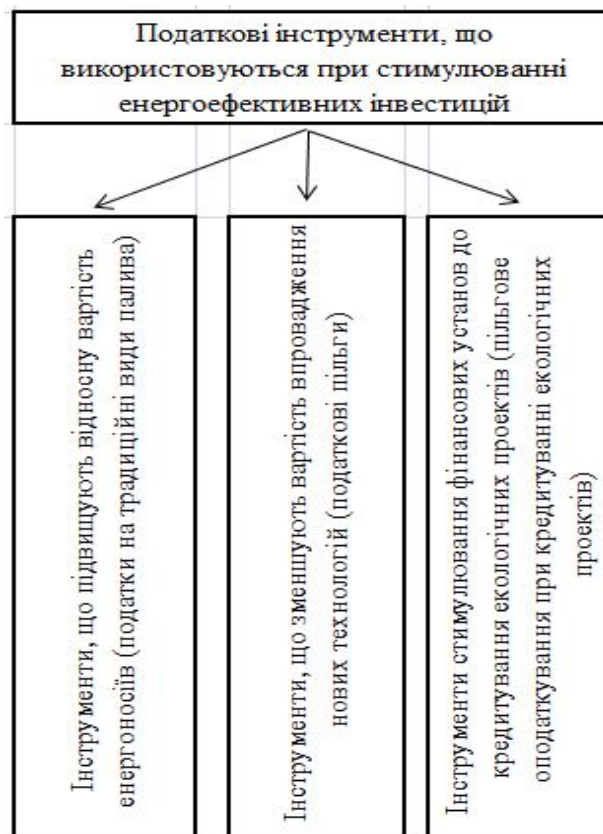

Рис. 2. Класифікація податкових інструментів стимулювання енергоефективних інвестицій за ознакою їх спрямованості

Джерело: розроблено автором

Основними інструментами податкового стимулювання енергоефективних інвестицій є: інвестиційні податкові пільги, податковий кредит на наукові розробки, податки на традиційні види палива, прискорена амортизація, зниження ставки ПДВ, податкові канікули, зниження ставки податку на майно, виробничий податковий кредит, зниження ставки податку з продажу.

На основі аналізу податкових стимулів 29 провідних країн (прийнято за 100%), можемо скласти рейтинг вживаності податкових інструментів, які використовуються для стимулювання енергоефективних інвестицій (рис. 3).

Незважаючи на активне використання податкових стимулів, кінцевий результат найчастіше буде помітно через десятки років [5]. В основному це впливає з трьохступінчастої природи реакції

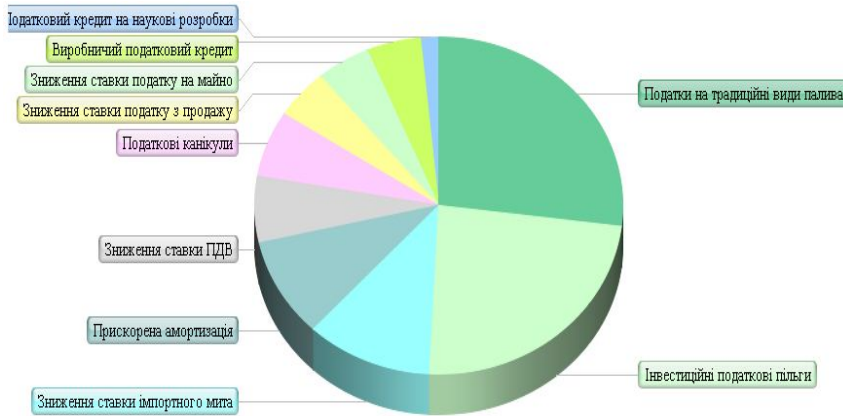

Рис. 3. Вживаність податкових інструментів в 2014 р., %

Джерело: складено автором

споживачів та виробників на зміни в економічних стимулах. Короткостроковий ефект підвищення податку (ціни) на споживання енергоносіїв проявляється, наприклад, у тому, що споживачі стають менше користуватися автомобілем. В середньостроковому періоді споживачі купують більш економічні автомобілі, а в довгостроковому – винаходять електромобілі. Потрібно відмітити взаємозалежність між трьома етапами. Якщо підвищення податку не вплине на споживачів в короткостроковому періоді і вони не стануть менше користуватися автомо-

ж треба враховувати, що надання пільг не лише призводить до втрат бюджету. Надання податкових пільг в кінцевому рахунку повинно збільшити податкові надходження. Наприклад, надання податкових пільг, спрямованих на стимулювання впровадження енергоефективних технологій, дозволить знизити енергоємність ВВП, знижуючи витрати на енергоносії при виробництві продукції, що сприятиме збільшенню прибутку підприємства, а значить – і росту надходжень від податку на прибуток.

білем, то в середньостроковому періоді споживачі також навряд чи змінять свою поведінку, і не буде ринку для винаходів. В середньостроковому періоді відбувається перехід від простого зниження рівня споживання до більш фундаментальних змін у використанні енергії. Тут варто виділити три основні сфери:

- джерела відновлюваної енергії;
- енергозберігаючі побутові прилади;
- економічні автомобілі

Висновки і пропозиції. Таким чином, податкове стимулювання має достатній інструментарій, що може бути використаним для підвищення ефективності споживання енергоресурсів. До того

Список літератури:

1. Joseph E. Stiglitz Principal and Agent [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www0.gsb.columbia.edu/faculty/jstiglitz/download/papers/1987_PrincipalandAgent.pdf.
2. Directive 2010/31/EU of the European Parliament and of the Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:153:0013:0035:EN:PDF>.
3. Малинина Т.А. Оценка налоговых льгот и освобождений: зарубежный опыт и российская практика / Т.А. Малинина. – М. : Ин-т Гайдара, 2010. – 212 с.
4. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України : монографія / За заг. ред. Л.Л. Тарангул ; Нац. унів-т ДПС України. – Ірпінь, 2012. – 515 с.
5. Copenhagen Economics [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.copenhageneconomics.com/Website/Publications.aspx>.

Чаплыгин А. В.

Национальный университет государственной налоговой службы Украины

НАЛОГОВЫЕ ЛЬГОТЫ КАК ИНСТРУМЕНТ СТИМУЛИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНЫЕ ПРОЕКТЫ

Резюме

Исследованы теоретические вопросы предоставления налоговых льгот при инвестировании в энергоеффективные проекты. Определено место налоговых инструментов в системе стимулирования энергоеффективных инвестиций. Показано преимущество налогового стимулирования по сравнению с другими видами стимулирования.

Ключевые слова: энергоеффективные проекты, налоговые льготы, налоговое стимулирование, инвестиции, инструменты стимулирования.

Chaplygin O. V.

National University of State Tax Service of Ukraine

TAX INCENTIVES AS A TOOL TO ENCOURAGE INVESTMENT IN ENERGY EFFICIENCY PROJECTS

Summary

The article examines theoretical aspects of providing tax incentives for energy efficient investments. It defines where tax instruments stay in the system of incentives for energy efficient investments. Also it shows advantages of tax incentives compared to other types of incentives.

Keywords: energy efficient projects, tax benefits, tax incentives, investments, incentive instruments.